

Armoede, schulden en schaarste

Wat doet armoede met ons en hoe daarop in te spelen?

Roeland van Geuns

Lector armoede en participatie, Hogeschool van Amsterdam

INHOUD

1. Wat weten we al?
 2. Armoede in Nederland
 3. Effecten armoede
 4. Wat werkt niet en wel bij hulp/ondersteuning?
-
1. Conclusies

WAAR OF NIET WAAR?

1. 20% van de huishoudens heeft (risico op) problematische schulden
 - Ja; zie: Huishoudens in de Rode Cijfers, 2015
2. Armoede leidt tot een korte termijn perspectief
 - Ja, de focus verandert
3. Arme mensen handelen vaker onbewust dan rijke mensen
 - Nee, iedereen handelt voor > 90% onbewust
4. Arme mensen moeten vaker keuzes maken dan rijke mensen
 - Ja, bovendien zijn de keuzes ingewikkelder
5. Armoede leidt tot minder aandacht voor beslissingen
 - Nee, maar aandacht verschuift
6. Arme mensen nemen vaker risico's
 - Nee, arme mensen verkiezen juist zekerheid boven risico's
7. Langdurige armoede leidt tot een lager IQ
 - Ja, langdurig in armoede leven verlaagt IQ met 11-13 punten

WAT IS ARM IN NEDERLAND?

Basisbehoeftenbudget in Nederland in 2013 (SCP):

€ 969 p/m voor alleenstaande (excl. huurtoeslag)

€ 1.820 p/m voor gezin met twee kinderen (excl. huurtoeslag)

Nederlanders op of onder lage-inkomensgrens: 10,3% (2013)

4 jaar of langer in armoede: 3% huishoudens (was in 2000 5,4%)

1 op 5 huishoudens heeft te maken met (risico op) problematische schulden

Langdurige schaarste aan geld leidt tot andere denkpatronen:

Dat heeft voordelen:

- Gericht op oplossing probleem van nu
- Geen aandacht voor bijzaken
- Grote mate van efficiency ten aanzien van actuele probleem

**Waarom arme mensen
domme dingen doen**

*de
Correspondent*

Maar die focus graaft zijn eigen kuil, namelijk

een tunnelvisie die leidt tot

- Korte termijn focus
- Alle aandacht naar hier en nu
- Schaarste aan geld vermindert bandbreedte
- Beperkte bandbreedte => beperkte executieve functies
- Op termijn zelfs lager IQ (met 11-13 punten)
- Gevolg: 'domme' of onverstandige keuzes

Ook gebrek aan tijd leidt tot verkeerde oplossingen

De keuze in een weekend: altijd verkeerd!

Presentatie voorbereiden

Kinderen aanmoedigen

Sendhil Mullainathan
& Eldar Shafir

SCHAAR
STE

Hoe gebrek aan tijd en
geld ons gedrag bepalen

“Schaarste in één onderdeel van het leven betekent:
minder aandacht voor overige aspecten van het leven”

Aandacht verschuift naar overleven

Geen aandacht meer voor andere zaken zoals:

- Gezondheid (therapietrouw)
- Bewegen / afvallen / stoppen met roken / etc.
- Afspraken bij sociale dienst, schuldhulpverlening, e.d.
- Betalen bij ontbreken automatische incasso

Straffen helpt zelden

- Alleen bij hoge pakkans
- Werkt slechter dan belonen

Voorlichting gericht op kennisverwerving werkt niet, mede vanwege beperkte bandbreedte

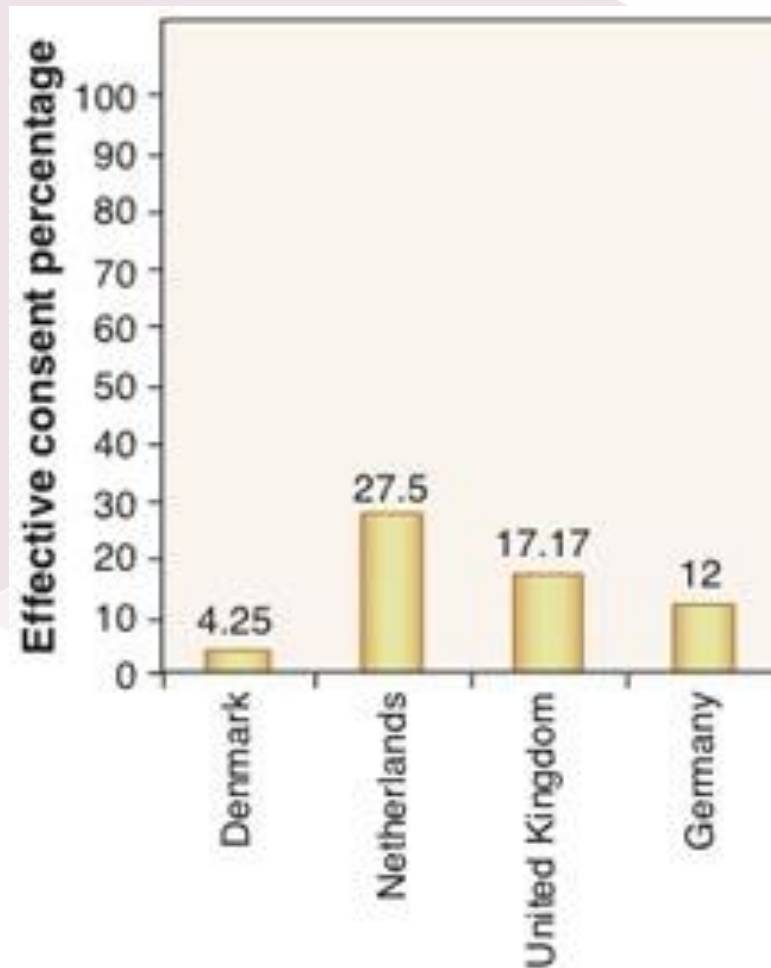
- Effectiviteit publiekscampagnes vrijwel nihil (“lenen van geld kost geld”, “geniet, maar drink met mate”)

Bandbreedte moet bij arme mensen niet belast worden; er is al geen speelruimte

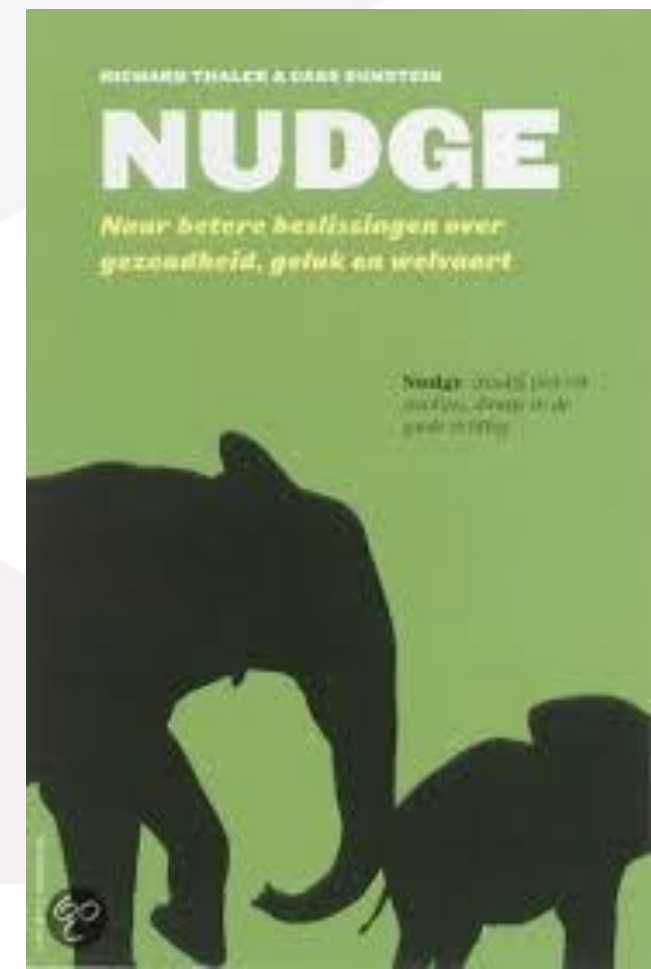
- Verplichte budgettrainingen lijden onder grote uitval

Nudges (steuntjes in de rug) werken veel beter

- Voorbeeld van hoe anderen het doen (energiebesparing)
- Herinneringen (tandarts en ziekenhuis)
- Standaardkeuzes aanpassen, zoals bij orgaandonaties)

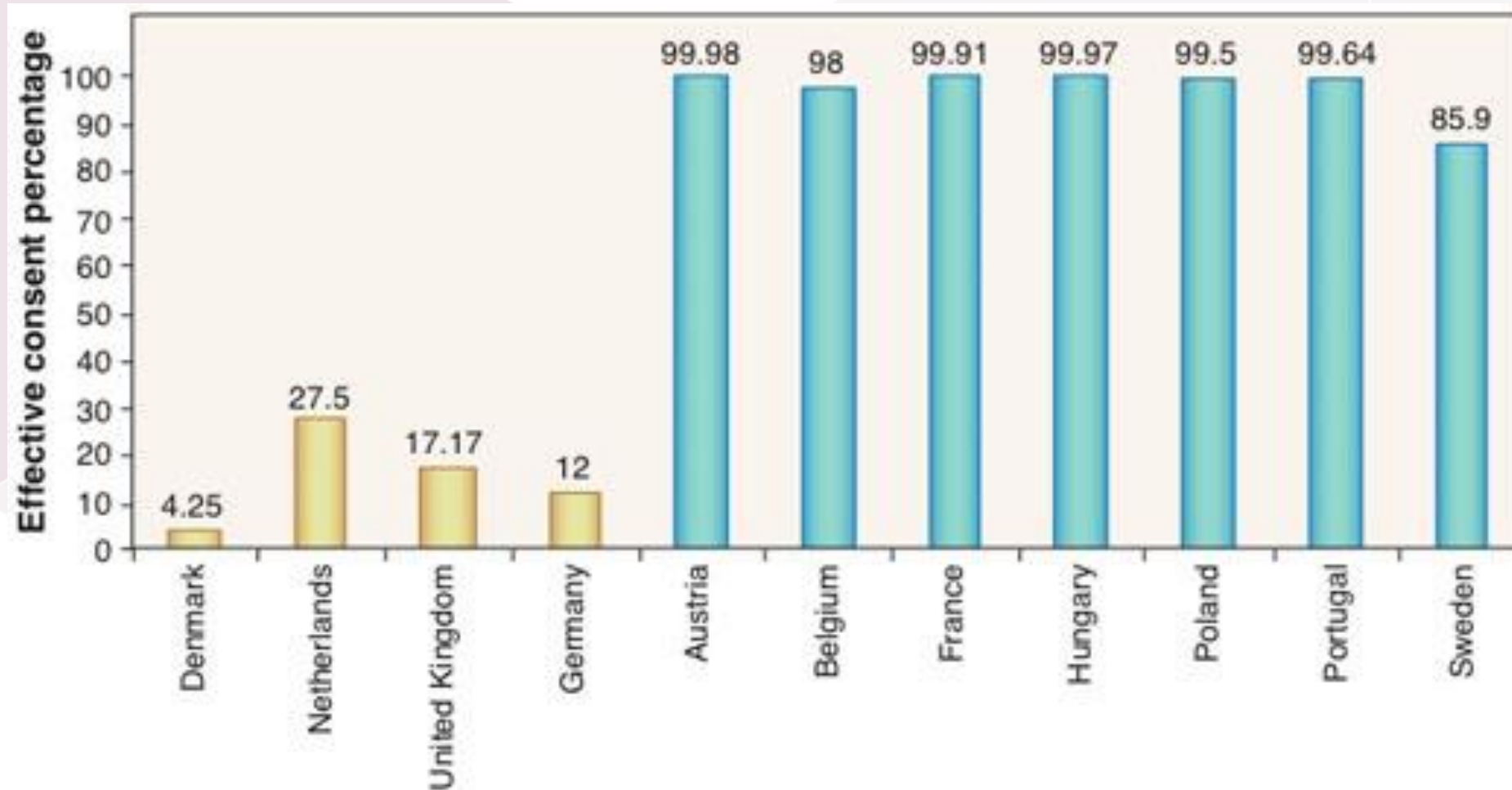

Effective consent rates, by country. Explicit consent (opt-in, gold) and presumed consent (opt-out, blue).

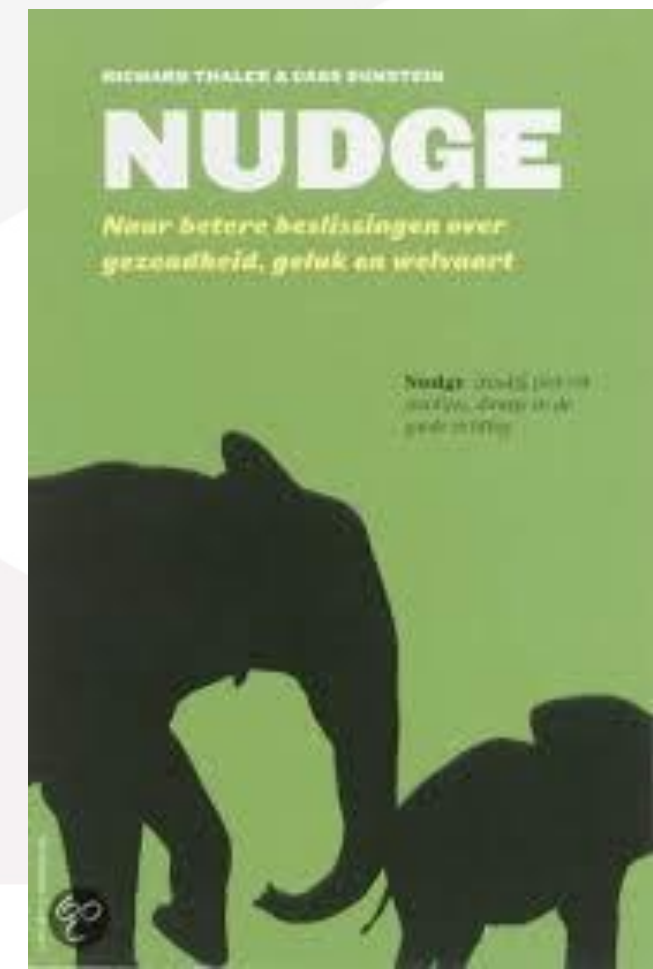

Nudges (steuntjes in de rug) werken veel beter

- Voorbeeld van hoe anderen het doen (energiebesparing)
- Herinneringen (tandarts en ziekenhuis)
- Standaardkeuzes aanpassen, zoals bij orgaandonaties

Effective consent rates, by country. Explicit consent (opt-in, gold) and presumed consent (opt-out, blue).

Gemeenten kunnen meer doen:

- Creëer bandbreedte door inzet directe inkomensvoorzieningen
- Vereenvoudig communicatie over inkomensvoorzieningen en hulpverlening (taalniveau naar A2/B1)
- Vereenvoudig toegang tot schuldhulpverlening
- Neem over waar dat moet en mensen niet kunnen (inkomens- en budgetbeheer, vrijwilligers en eventueel beschermingsbewind)
- Zorg voor echte deskundigheid omtrent schulden en armoede in of dichtbij wijkteams (+ laagdrempelige schuldhulpverlening)

Gemeenten kunnen meer doen:

- Zorg voor vroege interventie op schulden door samenwerking met schuldeisers
- Echte preventie begint bij relatie schuldeisers-schuldenaren
- Baseer de uitvoering armoedebeleid meer op inzichten uit wetenschap en onderzoek en laat evalueren wanneer je met iets nieuws begint!

CONCLUSIES

- Systeem en gedrag liggen aan basis armoede
- Armoede heeft vergaande gevolgen
- Zelfs IQ daalt als gevolg van langdurige armoede
- De gedragsleer en meer in het bijzonder de psychologie van de schaarste helpt bij het ontwikkelen nieuwe aanpakken
- Rekening houden met bandbreedte is cruciaal en ‘helpen’ of overnemen is soms nodig
- Maak meer gebruik van kennis uit wetenschap: streef naar een evidence based uitvoering

Dank u voor uw aandacht!

Roeland van Geuns
r.van.geuns@hva.nl
06-24607492